

Genel Hatları İle Bireysel Emeklilik

Dr. Fuat BAYRAM

M.Ü.İİBF İş Hukuku ve

Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı

GİRİŞ

Bireysel emeklilik, sosyal güvenlik sistemine zorunlu kamu sosyal güvenlik rejimleri yanında ve onlara ek olarak özel sigorta tekniğinin dahil edilme yöntemi olmaktadır. Bu modelde yaşlılık riski bireyin kendi sorumluluk alanına bırakılmakta; bireyin kendi yapacağı küçük tasarruflarla güvence sağlanmaya çalışılmaktadır¹. Fon biriktirme (kapitalizasyon) yönteminin esas olduğu bu sistemde devletin önderliğinde kurulan, onun denetimine tabi olan fakat özel sektör tarafından işletilen ve özel sigorta tekniğine dayalı ve bireysel katkılarla oluşan bir fondan sosyal güvenlik ihtiyacının karşılanması amaçlanmaktadır². Şili modelinde olduğu gibi sosyal güvenlik sisteminin bizzat esasını oluşturabilecek olan bireysel emeklilik sistemi; ülkemizde olduğu gibi esas rejimin tamamlayıcısı da olabilir³. Nitekim 28.03.2001 tarih ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik ve Yatırım Sistemi Kanunu⁴ nun amacı da, kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak, bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik döneminde ek bir gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratarak istihdamın artırılması ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulmasını teminen, gönüllü katılıma dayalı ve belirlenmiş katkı esasına göre oluşturulan bireysel emeklilik sisteminin düzenlenmesi ve denetlenmesidir (4632 s.K.m.1).

I. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN KURUMSAL YAPISI

1. Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu

4632 sayılı Kanun uyarınca bireysel emeklilik sistemi konusunda Hazine Müsteşarlığı ile bu müsteşarlığın bağlı olduğu Bakanlık yetkili kılınmıştır. Kanun 3.maddesinde bireysel emeklilik politikalarını belirlemek ve bunların gerçekleştirilmesini yönünde önerilerde bulunmak için "Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu" adı ile bir kurulun oluşturulmasını da öngörmüş ve buna ilişkin olarak "Bireysel Emeklilik Danışma Kurulunun Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik⁵" çıkarılmıştır. Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu, Hazine Müsteşarının başkanlığında Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından görevlendirilecek en az genel müdür düzeyinde birer temsilciden oluşur. Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu en az üç ayda bir Hazine Müsteşarlığınca önerilen tarih ve gündemle toplanır (4632 s.K.m.3, Yön.m.4). Bireysel Emeklilik Danışma Kurulunun sekreteryaya hizmetleri de Hazine Müsteşarlığı tarafından yürütülür (4632 s.K.m.3, Yön.m.8). Danışma Kurulu bireysel emeklilik sistemine ilişkin politikaları belirlemek, bu politikaların hayata geçirilmesi noktasında önerilerde bulunmak ve mevzuat düzenlemeleri konusunda tavsiye kararları almakla görevlidir (Yön.m.5). Üç ayda bir olağan olarak toplanan Danışma Kurulu başkanın gerekli gördüğü hallerde veya kurul üyelerinden birisinin yazılı başvurusu üzerine olağanüstü olarak da toplanabilir (Yön.m.7).

¹ Ali Güzel/Ali Rıza Okur, **Sosyal Güvenlik Hukuku**, Yenilenmiş 9.b., İstanbul 2003, s.567.

² Can Tuncay, "Bireysel Emeklilik Rejimi Üzerine", **Çimento İşveren**, C.14, S.2 (Mart 2000), s.3.

³ Güzel/Okur, s.568; Tuncay, s.4; Yusuf Alper, "Sosyal Güvenlikte Yeni Bir Adım : Bireysel Emeklilik", **Çimento İşveren**, C.16, S.2 (Mart 2002), s.14-15.

⁴ RG., 7.4.2001, 24366.

⁵ RG., 31.10.2001, 24569.

2. Emeklilik Şirketi

a) Genel Olarak

Emeklilik şirketi, 4632 sayılı Kanuna göre kurulan ve bireysel emeklilik sisteminde faaliyet göstermek üzere bu Kanun ile ihdas edilen emeklilik branşında ruhsat almış şirketi ifade eder. Emeklilik şirketi, 21.12.1959 tarihli ve 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu hükümlerine göre hayat ve ferdi kaza sigortaları branşlarında da ruhsat alabilir. Şirketin emeklilik branşı dışında başka bir branşta da faaliyet göstermesi halinde her bir branşa ait hesaplar ayrı tutulur. Şirketin kuruluş izni Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakan tarafından verilir. Kurulacak şirketin ticaret unvanında "emeklilik" ibaresinin bulunması zorunludur ve izin için başvurulacak makam Hazine Müsteşarlığıdır. (4632 s.K.m.8/I-III) Kuruluşa ilişkin verilecek başvuru dilekçelerine eklenecek belgeler Bireysel Emeklilik Şirketleri Hakkında Yönetmeliğin⁶ 5.maddesinde belirtilmiştir. Başvuruların sonucu gerekli tüm bilgi ve belgelerin tamamlanmasından itibaren en geç iki ay içinde başvuru sahibine tebliğ edilir (Yön.m.6). Kuruluşa ilişkin olarak verilecek izin, izin tarihinden itibaren bir yıl içinde emeklilik branşı faaliyet ruhsatı almak üzere başvurunun yapılmamış veya gerekli belgelerin süresi içinde tamamlanmamış olması halinde kendiliğinden geçersiz hale gelir (Yön.m.7)

b) Kurulacak Emeklilik Şirketinde ve Kurucularında Aranılan Nitelikler

Kurulacak şirketin, anonim şirket şeklinde kurulması; faaliyet konusunun bu Kanunda belirtilen faaliyetlerle sınırlandırılmış olması; sermayesinin yirmi trilyon liradan az olmaması ve ödenmiş sermayesinin asgari on trilyon olması ve kalanının üç yıl içerisinde ödenmesinin taahhüt edilmesi; hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması; ana sözleşmesinin 4632 s.Kanun hükümlerine uygun olması gerekmektedir (4632 s.K.m.8/IV). Kuruluş izni için gerekli sermaye tutarı, Devlet İstatistik Enstitüsü Toptan Eşya Fiyat Endeksinin iki katının gerektirdiği miktar ve sınırları aşmamak üzere Müsteşarlık tarafından artırılabilir (4632 s.K.m.8/son). Emeklilik şirketi sermayesinin en az yüzde ellibirinin ise malî piyasalar konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip tüzel kişilere ait olması ve tüzel kişi kurucuların yönetim ve denetimine sahip de gerçek kişilerin de yukarıda belirtilen ve emeklilik şirketi kurucularında aranan şartlara haiz olmaları gerekmektedir (4632 s.K.m.8/V).

Şirket kurucularının; tasfiyeye tâbi tutulan bankerler, bankalar, sigorta şirketleri ile para ve sermaye piyasalarında faaliyet gösteren diğer kurumlarda doğrudan ve dolaylı yüzde on veya daha fazla bir oranda pay sahibi olmaması, ilgili mevzuat çerçevesinde faaliyetlerinin tamamen veya belirli faaliyet alanları itibariyle sürekli veya başvuru tarihinden önceki bir yıl içerisinde bir ay veya daha fazla süreyle geçici süreyle durdurulma kararı verilmemiş olması; müflis veya konkordato ilan etmiş olmaması, taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar dahi ağır hapis veya beş yıldan fazla hapis yahut basit veya nitelikli zimmet, cürüm işlemek için teşekkül oluşturmak, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, karapara aklama veya Devlet sırlarını açığa vurma, vergi kaçakçılığı veya vergi kaçakçılığına teşebbüs suçlarından dolayı kesinleşmiş mahkûmiyet kararlarının bulunmaması, emeklilik şirketi olmanın gerektirdiği malî güç ve itibara sahip olması gereklidir (4632 s.K.m.8/IV,g).

c) Emeklilik Branşı Faaliyet Ruhsatı

Kuruluş izni alan şirketin faaliyete geçebilmesi için emeklilik branşında faaliyet ruhsatı alması zorunludur. Kuruluş için izin alan şirket, kuruluş işlemlerinin tamamlanmasından sonra emeklilik branşında faaliyet göstermek için emeklilik branşı faaliyet ruhsatı ve hayat ile ferdi kaza branşlarında da faaliyet gösterecekse bu branşlara ait faaliyet ruhsatlarını da Hazine Müsteşarlığından alır. Faaliyet

⁶ RG., 28.2.2002, 24681.

ruhsatı başvurusu için gerekli olan bilgi ve belgeler Emeklilik Şirketleri Hakkında Yönetmeliğin 9.maddesinde sayılmıştır. Faaliyet ruhsatı almak üzere Müsteşarlığa yapılan başvurularda; iki yıl içinde en az yüzbin katılımcıya hizmet verecek biçimde gerekli her türlü planlamanın yapılmış olması, iş planı ve sistem tasarımında öngörülen düzenlemelerin yapılmış olması, fiziksel mekan, teknik ve idarî alt yapı ile insan kaynakları uyumunun sağlanmış olması şartları aranır. Emeklilik branşında faaliyet ruhsatı alan şirketin, ruhsatın verilmiş tarihinden itibaren en geç üç ay içerisinde fon kurmak amacıyla Sermaye Piyasası Kuruluna başvurması gereklidir. Şirketin fon kurma başvurusunun Sermaye Piyasası Kuruluna zamanında yapılmaması veya başvurusunun reddedilmesi halinde, verilmiş olan kuruluş izni ve faaliyet ruhsatı kendiliğinden geçersiz olur (4632 s.K.m.9, Emk.Şir.Hak.Yön.m.10).

Şirketin mali durumunun iyileştirilmesine ilişkin planda öngörülen tedbirlerin zamanında alınmaması veya bu tedbirlerin uygulanmasına rağmen şirketin sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini yerine getirememesi; şirketin mali bünyesinin katılımcıların hal ve menfaatlerini tehlikeye düşürecek düzeyde zayıflamakta olması ve bu zayıflamanın mali bünyenin güçlendirilmesi ile ilgili olarak 4632 s.K.nun 14/I hükmündeki aşamaların uygulanması durumunda dahi şirketin mali durumunun düzeltilmesine imkan bulunmadığının tespiti hallerinde Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakan emeklilik şirketinin faaliyet ruhsatını iptal etmeye yetkilidir (4632 s.K.m.14/III, Emk.Şir.Hak.Yön.m.12).

d) Emeklilik Şirketinin Sorumlulukları

4632 s.K.nun 11.maddesi uyarınca emeklilik şirketi, emeklilik sözleşmelerine ilişkin Hazine Müsteşarlığının belirleyeceği esaslara göre bankalardan hizmet almakla, emeklilik sözleşmesi çerçevesinde tahsil edilen katkıların fona yönlendirilmesini sağlamak ve bireysel emeklilik hesaplarının ve ilgili diğer kayıtların güncelleştirilmesi işlemlerini gerçekleştirmekle, portföy yöneticilerinin, şirketin genel fon yönetim stratejisine ve kararlarına göre fon portföyünü yönetmesini sağlamakla, katılımcılarının bireysel emeklilik hesaplarına ait günlük bilgilere erişimine olanak sağlamakla, fon portföyünde yer alan varlıklar, fonun performansı, malî tabloları gibi konularda katılımcılara düzenli bilgi verilmesini sağlamakla, müsteşarlık ve Kurul tarafından istenecek bilgi, belge ve tablolar ile bireysel emeklilik kayıt sisteminin belirlenecek esas ve usullere göre hazırlanmasını sağlamakla, müsteşarlığın belirleyeceği esas ve usuller çerçevesinde şirketin, Kurulun belirleyeceği esas ve usuller çerçevesinde de fonun iç denetimini sağlamakla, bireysel emeklilik hesaplarının ve emeklilik faaliyetlerinin sürekliliğini ve fon varlıklarının korunmasını sağlamak üzere, kayıtların ve varlıkların saklanması konusunda gerekli tedbirleri almakla sorumludur. Bunlara ek olarak Emeklilik Şirketleri Hakkında Yönetmeliğin 18.maddesi uyarınca, katılımcıya ve fon portföyüne ilişkin bilgilerin saklama hesaplarına yansıtılabilmesi için gerekli bilgileri saklayıcıya zamanında ve doğru bir şekilde iletmek, Kanun ve mevzuatla belirlenen esaslar ile fon içtüzüğünde yer alan ilkeler çerçevesinde fon portföyünün değerlendirilmesini ve birim pay fiyatının doğru olarak hesaplanmasını sağlamak, fon portföyünün Kanun ve mevzuat ile fon içtüzüğünde yer alan sınırlamalara uygun olarak yönetilmesini sağlamak ve fonun yaptığı iş ve işlemlerin mevzuata uygun olmasını sağlamak da şirketin yerine getirmek zorunda olduğu yükümlülüklerdendir.

e) Bakanlığın İznine Tabi Şirket İşlemleri

Şirketlerin anasözleşmelerinin değiştirilmesinde Hazine Müsteşarlığının uygun görüşü aranmalıdır. Müsteşarlıkça uygun görülmeyen değişiklik tasarıları genel kurulda görüşülemez. Sicil memuru, Müsteşarlığın uygun görüşü olmaksızın anasözleşme değişikliklerini Ticaret Siciline tescil edemez. Bir gerçek veya tüzel kişinin, şirketin sermayesinin doğrudan veya dolaylı olarak yüzde on veya fazlasını temsil eden payları edinmesi ile bir ortağa ait payların şirket sermayesinin yüzde onunu, yüzde yirmisini, yüzde otuzüçünü ya da yüzde ellisini aşması sonucunu doğuran hisse edinimleri ile bir ortağa ait payların söz konusu oranların altına düşmesi sonucunu doğuran hisse devirleri Hazine

Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlığın iznine tâbidir. Bunun gibi oy hakkı edinilmesi ile hisselerin rehnedilmesi; (yukarıdaki oransal sınırlara bakılmaksızın) yönetim ve denetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren veya intifa hakkı tanınan hisse senetlerinin devri; şirketin tüm aktif ve pasiflerini diğer bir emeklilik şirketine devretmesi ya da bir veya birkaç emeklilik şirketi ile birleşmesi; Şirket sermayesinin yüzde on ve daha fazlasına sahip olan tüzel kişilerin sermayesinin doğrudan veya dolaylı olarak bu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen oranlar veya esaslar dahilinde el değiştirmesi Bakanlığın iznine tâbidir (4632 s.K.m.13).

Şirketin sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini yerine getiremediğinin veya malî bünyesinin katılımcıların hak ve menfaatlerini tehlikeye düşürecek düzeyde zayıflamakta olduğunun tespiti hallerinde Bakan, şirketin yönetim kurulundan; sermayenin artırılmasını, ödenmemiş kısmının ödenmesini, sermayeye mahsuben ödeme yapılması için ortaklara çağrıda bulunulmasını veya kâr dağıtımının durdurulmasını, iştiraklerin ve sabit değerlerin kısmen veya tamamen elden çıkarılmasını veya elden çıkarılmasının durdurulmasını, yeni iştirak ve sabit değerler edinilmemesini, serbest varlıkların gösterilecek bir bankada bloke edilmesini ve bu varlıklar üzerinde izinsiz tasarruf edilmemesini, şirketin malî bünyesini düzeltmeye yönelik diğer tedbirlerin alınmasını isteyebilir (4632 s.K.m.14, Emk.Şir.Hak.Yön.m.24). Şirket, alınması talep edilen tedbirlerin bildiriminden itibaren on iş günü içerisinde iyileştirme planını hazırlayıp Hazine Müsteşarlığına göndermek zorundadır. İyileştirme planında öngörülen önlemlerin zamanında alınmaması veya bu tedbirlerin uygulanmasına rağmen bu maddenin birinci fıkrasında belirlenen hususların devam etmesi ya da şirketin malî bünyesindeki zayıflamanın bu maddenin birinci fıkrasında yer alan safhaların uygulanması durumunda dahi şirketin malî durumunun düzeltilmesine imkân bulunmadığının tespit edilmesi hallerinde Bakan, şirketin; yeni sözleşme akdetme ve temdit yetkisini kaldırmaya, yönetim kurulu üyelerinin tamamını veya bir kısmını görevden alarak veya üye sayısını artırarak yönetim kuruluna üye atamaya, fonları ve varsa diğer branşlara ait portföylerini belirlenecek esaslar dahilinde diğer şirketlere devretmeye, faaliyet ruhsatlarını iptal etmeye, iflasını istemeye, gerekli görülen diğer tedbirleri almaya yetkilidir (4632 s.K.m.14).

3. Bireysel Emeklilik Yatırım Fonu

Emeklilik Yatırım Fonu, şirket tarafından emeklilik sözleşmesi çerçevesinde alınan ve katılımcılar adına bireysel emeklilik hesaplarında izlenen katkıların, riskin dağıtılması ve inancılı mülkiyet esaslarına göre işletilmesi amacıyla oluşturulan malvarlığıdır. Tüzel kişiliği olmayan Fon, bu Kanunda yer alan amaçlar dışında kullanılamaz ve kurulamaz (4632 s.K.m.15/I, Emeklilik Yatırım Fonlarının Kuruluş ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik⁷ m.5/I).). Fon portföyü, nakit, vadeli ve vadesiz mevduat; borçlanma araçları (ters repo dahil) ile hisse senetleri; kıymetli madenlere ve gayrimenkule dayalı varlıklar; repo işlemleri; vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri; borsa para piyasası işlemleri; yatırım fonu katılma belgeleri ve Sermaye Piyasası Kurulunca uygun görülen ve kamuya ilan edilen diğer para ve sermaye piyasası araçlarından oluşur (Yön.m.5/III).

Fonun malvarlığı, şirketin 4632 sayılı Kanundan, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunundan, emeklilik sözleşmesinden, fon içtüzüğünden ve ilgili mevzuattan doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi ve sorumluluğunu karşılaması dışında hiçbir amaçla kullanılamaz. Fon malvarlığı rehnedilemez, teminat gösterilemez, üçüncü şahıslar tarafından haczettirilemez ve iflas masasına dahil edilemez (4632 s.K.m.17/I). Şirket, emeklilik sözleşmelerinde belirtilmek koşuluyla, para ve sermaye piyasası araçlarından oluşan farklı portföy yapılarına sahip Kurul tarafından belirlenen türlerden olmak üzere en az üç fon kurmak zorundadır (4632 s.K.m.17/II).

---

⁷ RG., 28.2.2002, 24681.

Fon portföyü, portföy yöneticileri tarafından yönetilir. Portföy yöneticileri, portföyü 4632 sayılı Kanun, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu, fon içtüzüğü, emeklilik sözleşmesi ve ilgili mevzuat hükümlerine göre yönetmekle yükümlüdür. Alınacak portföy yönetim hizmetine ilişkin esaslar bu konuda şirket ve portföy yöneticileri arasında yapılacak portföy yönetim sözleşmesi ile belirlenir. Portföy yönetim sözleşmesinin Sermaye Piyasası Kurulunca onaylanması zorunludur. Şirket, portföy yöneticilerinin, fon yönetiminde gerekli özen ve basireti göstermemeleri, Kurulun portföy yöneticiliğine ilişkin ilkelerine aykırı hareket etmeleri, malî bünyelerinin zayıfladığının tespit edilmesi gibi durumlarda, portföy yönetim sözleşmesini feshedip, Kurulca uygun görülen başka portföy yöneticileri ile portföy yönetim sözleşmesi imzalayabilir. Yukarıdaki koşulların varlığı halinde Kurul da portföy yöneticilerinin değişmesini isteyebilir (4632 s.K.m.18/I).

Aynı şirkete ait fonlar, şirketin talebi üzerine veya re`sen Sermaye Piyasası Kurulu tarafından birleştirilebilir. Fon, ancak başka bir emeklilik yatırım fonu ile birleştirilebilir. Fon süresiz olarak kurulur. Sermaye Piyasası Kurulu; şirketin bir yıl öncesinden fesih ihbarında bulunması, şirketin fon kurmaya ilişkin şartlarını kaybetmesi, şirketin malî bünyesinin zayıflaması nedeniyle 4632 sayılı Kanununun 14 üncü maddesi kapsamına alınması hallerinde, fon malvarlığını Hazine Müsteşarlığının uygun görüşünü alarak devredebilir (4632 s.K.m.19).

4. Bireysel Emeklilik Araçları

Bireysel emeklilik aracılığı, bireysel emeklilik sisteminde katılımcılara sunulan emeklilik planlarının tanıtımı, pazarlanması, satışı ve bireysel emeklilik sistemine ilişkin diğer aracılık hizmetlerini ifade etmektedir. Bireysel emeklilik aracı ise bir sözleşmeye dayanarak daimi bir surette şirketlerin emeklilik sözleşmelerine aracılık eden veya bunları şirket yapan kişidir (Bireysel Emeklilik Araçları Hakkında Yönetmelik⁸ m.4).

Bireysel emeklilik aracılığı yapabilecek kişiler; herhangi bir şirkete bağlı olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, daimi bir surette şirketlerin emeklilik sözleşmelerine aracılık eden veya bunları şirket adına yapan bireysel emeklilik araçları, bireysel emeklilik, hayat veya ferdi kaza ürünlerinin tanıtım, pazarlama ve satışında faaliyet göstermek üzere kurulan ve sermayesinin en az yüzde ellibirinin bir şirket veya hayat sigorta şirketine ait olduğu pazarlama ve satış şirketlerinde çalışan ve emeklilik sözleşmelerine aracılık eden bireysel emeklilik araçları, bir sigorta şirketi, banka, aracı kurum, yatırım danışmanlığı şirketi veya portföy yönetim şirketinde yahut Hazine Müsteşarlığınca uygun görülen diğer malî kuruluşlarda çalışan bireysel emeklilik araçları, sigorta acentesi veya hayat sigortaları brokeri olan yahut faaliyet konusu sigorta acenteliği veya hayat sigortaları brokerliği olan kuruluşlarda çalışan bireysel emeklilik araçları ve şirketlerde çalışan pazarlama ve satış elemanlarıdır (Yön.m.5).

Bireysel emeklilik aracılığı faaliyetinde bulunacak kişiler dört yıllık fakülte, yüksek okul veya iki yıllık sigortacılık meslek yüksek okulu mezunu olmalı ve buna ilişkin olarak Hazine Müsteşarlığınca açılan sınavda başarı göstermiş olmalıdırlar. Meslek şeref ve haysiyetine aykırı davranışlar; müflis veya konkordato ilân etmiş olanlar; bireysel emeklilik veya sigortacılık mevzuatına aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya birden fazla ağır para cezası ile cezalandırılmış olanlar ve Yönetmeliğin 6.maddesinde belirtilen suçlardan kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunanlar bireysel emeklilik aracılığı yapamazlar (Yön.m.6).

Bireysel emeklilik araçları, Hazine Müsteşarlığı nezdinde tutulan Bireysel Emeklilik Araçları Siciline kaydolmak zorundadır. Müsteşarlık sicile kaydettiği bireysel emeklilik aracısına aracılık yapma yetkisini ve sicil numarasını (Yön.m.14). Bireysel emeklilik aracısının katılımcılarla şirket adına veya

---

⁸ RG., 28.2.2002, 24681.

hesabına yaptığı her türlü işlemde sicil numarasını kullanması zorunlu olup bunların giriş aidatı veya katkı payı talep etmeleri hiçbir surette mümkün değildir (Yön.m.15,19).

II. EMEKLİLİK SÖZLEŞMESİ

1. Genel Olarak

Emeklilik sözleşmesi, katılımcının gönüllü katılım ve belirlenmiş katkı esasına göre oluşturulan bireysel emeklilik sistemine girmesine, sistemden ayrılmasına, emekli olmasına, katkıların ödenmesine, bu katkıların bireysel emeklilik hesaplarında izlenmesine, fonlarda yatırıma yönlendirilmesine ve katılımcı veya lehdarına yapılacak ödemelere ilişkin esaslar ile tarafların diğer hak ve yükümlülüklerini düzenleyen, şirket ve katılımcı ile varsa katılımcı nam ve hesabına sözleşme akdetmek isteyen kişinin taraf olarak yer aldığı bir sözleşmedir (4632 s.K.m.4/II, Bireysel Emeklilik Sistemi Hakkında Yönetmelik⁹.m.5).

En az on kişiyi kapsayacak şekilde düzenlenen emeklilik sözleşmesine ise grup emeklilik sözleşmesi denir. On kişiden az olsa dahi bir işyerinde, tüzel kişiliği haiz bir meslek kuruluşunda, dernekte ve sair kuruluş veya grupta çalışan yahut üye olanların tamamını kapsayacak şekilde düzenlenen emeklilik sözleşmeleri de grup emeklilik sözleşmesi kapsamında değerlendirilir. Sözleşmenin akdinden sonra grubun on kişinin altına düşmesi sözleşmenin geçerliliğine etki etmez. İşveren, tüzel kişiliği haiz bir meslek kuruluşu, dernek veya sair kuruluş veya grup, çalışanları veya üyeleri hesabına birden fazla şirket ile sözleşme yapabilir (Yön.m.16). Grup emeklilik sözleşmesine dahil olan her bir katılımcıya ait hesaplar bireysel emeklilik hesaplarında takip edilir (Yön.m.17/II).

2. Sözleşmenin Tarafları

Emeklilik sözleşmesinin tarafları medeni hakları kullanma ehliyetine sahip ve şirket nezdinde açılacak olan bireysel emeklilik hesabına katkı yapan veya adına şirket nezdinde bireysel emeklilik hesabı açılan katılımcı ile şirkettir. Şu kadar ki, katkı payının belirli bir bölümünü veya tamamını ödemek suretiyle katılımcı nam ve hesabına şirket ile emeklilik sözleşmesi akdeden kişiler katılımcı ile birlikte taraf sıfatını taşır (Yön.m.6). Katılımcının emeklilik sözleşmesi devam ederken vefatı halinde ödeme, Medeni Kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, katılımcı tarafından tayin edilen ve kimliği sözleşmede belirtilen lehdar veya lehdarlara yapılır. Lehdar tayin edilmemiş veya lehdar tayini işlemi sonradan iptal edilmişse hak sahibi, katılımcının vefatı halinde kanunî mirasçılardır. Katılımcı, sözleşme süresi boyunca lehdarı değiştirebilir veya lehdar tayin etme işlemi iptal edebilir. Lehdar emeklilik sözleşmesine taraf değildir (Yön.m.7).

3. Sözleşmenin İçeriği

Emeklilik sözleşmesi, emeklilik planı, teklif formu, sözleşme metni ve özeti ile eklerden oluşur. Emeklilik Planı; emeklilik sözleşmesinin uygulama biçimini belirleyen teknik esaslardır. Emeklilik planı, plan kapsamında katılımcıya sunulan fonların unvanlarını, asgari katkı payı tutarını, giriş aidatını, yönetim ve fon işletim giderlerini ve bunlara ilişkin hesaplamaları kapsar. Emeklilik Sözleşmesi Teklif Formu; katılımcı tarafından planın genel esaslarının kabulü ile şirket tarafından da katılımcıya ilişkin bilgilerin oluşturulması ve katılımcının plana dahil edilmesine ilişkin kabul usulünü belirleyen formdur. Emeklilik Sözleşmesi Metni ise şirket ve katılımcının ve varsa katılımcı nam ve hesabına sözleşme akdeden kişinin hak ve yükümlülüklerini düzenleyen metindir (Yön.m.8). Şirket, emeklilik sözleşmesi akdedildikten sonra katılımcıya katkı payı veya giriş aidatının bir kısmının veya tamamının şirket hesaplarına intikalini takip eden onbeş iş günü içinde emeklilik sözleşmesi metnini; katılımcı tarafından

---

⁹ RG., 28.2.2002, 24681.

şirketlere bildirim amacıyla gönderilecek her türlü formun bir örneğini içeren bildirim formlarını kitapçığını ve bireysel emeklilik sisteminin genel olarak işleyişi, şirket içinde emeklilik planı değişikliği, bir şirketten diğer bir şirkete aktarım, emekli olma ve emeklilik seçenekleri, genel açıklamalar ile birlikte katılımcının sisteme dahil olması sonucunda kazandığı haklara ve üstlendiği yükümlülüklerle ilişkin bilgileri içeren emeklilik sözleşmesi kılavuzunu gönderir (Yön.m.9).

4. Sözleşmenin Hazine Müsteşarlığınca İncelenmesi Onayı

Emeklilik sözleşmeleri kapsamında düzenlenecek emeklilik planlarından ilk defa uygulamaya konulacaklar ile bu planlara ilişkin değişiklikler Hazine Müsteşarlığının onayına tâbidir. Müsteşarlık, emeklilik planlarında mevzuata aykırı bulunan veya katılımcının, katkı payının veya giriş aidatının bir kısmını veya tamamını ödemek suretiyle katılımcı nam ve hesabına şirket ile emeklilik sözleşmesi akdeden kişiler ile lehdarların hak ve menfaatlerinin korunması açısından uygulanmalarında sakınca görülen hususların değiştirilmesini talep edebilir. Emeklilik planlarının tasdikine ilişkin başvuru, başvuru tarihini takip eden en geç iki ay içinde sonuçlandırılır. Müsteşarlık, belirlenecek esaslar dahilinde hazırlanan, harcama ve kârlılık analizleri ile diğer ilgili aktüeryal hesaplama ve tabloları emeklilik planlarına ek olarak istemeye yetkilidir (Yön.m.10).

5. Sözleşmenin Kurulması ve Yürürlüğe Girmesi

Şirket, bireysel emeklilik sistemine girmek isteyen katılımcının emekliliğe yönelik beklentilerine, ortalama gelir düzeyine, kamu sosyal güvenlik sistemine dahil olmalarına ve risk getiri profili formundaki bilgilere göre uygun teklifi hazırlar ve bu teklife uygun tanıtım kılavuzunu katılımcıya sunar. Tanıtım kılavuzu; katılımcıya plana dahil olmadan önce, yatırım kararı vermesine yardımcı olacak mahiyette düzenlenen ve bireysel emeklilik sistemine, şirkete ve plana ilişkin genel bilgiler ile plana ait fonların sunumuna ilişkin tanıtım formlarını içeren kılavuzdur. Katılımcı, teklifi kabul etmesi halinde emeklilik sözleşmesi teklif formunu usulüne uygun olarak doldurup imzalar. Katılımcı risk getiri profili formu ve emeklilik sözleşmesi teklif formu katılımcı bazında muhafaza edilir. Emeklilik sözleşmesi teklif formunu usulüne uygun olarak dolduran ve imzalayan katılımcı tarafından veya katılımcının nam ve hesabına katkı payının veya giriş aidatının bir kısmının veya tamamının ödenmesi üzerine şirket teklifi en geç on iş günü içinde yazılı olarak reddetmezse sözleşme kurulmuş sayılır (Yön.m.11). Şirket emeklilik sözleşmesi kurulduktan sonra, katkı payının şirket hesaplarına intikal etmesini takip eden en geç onbeş iş günü içinde hazırlayıp imzaladığı emeklilik sözleşmesi metnini katılımcıya verir. Emeklilik sözleşmesi, katkı payının şirket hesaplarına intikal ettiği tarih itibarıyla yürürlüğe girer. İlk emeklilik sözleşmesinde belirtilen yürürlük tarihi katılımcının bireysel emeklilik sistemine giriş tarihi sayılır (Yön.m.12).

Grup emeklilik sözleşmesinde ise, taraf işverenin, tüzel kişiliği haiz meslek kuruluşunun, derneğin veya sair kuruluş yahut grubun, çalışanları veya üyeleri hesabına, katkı paylarının veya giriş aidatlarının bir kısmını veya tamamını ödemesi ve çalışanları yahut üyelerine ait emeklilik sözleşmesi teklif formlarını şirkete intikal ettirmesi üzerine şirketin teklifi en geç on iş günü içinde reddetmemesi halinde sözleşme kurulmuş sayılır (Yön.17/I). Grup emeklilik sözleşmesi, katkı paylarının veya giriş aidatının bir kısmının veya tamamının şirket hesaplarına intikal ettiği tarih itibarıyla yürürlüğe girer (Yön.m.17/I).

6. Teklifin Reddi ve Cayma Hakkı

Emeklilik sözleşmesi teklif formunun şirket tarafından kabul edilmemesi ve katılımcı tarafından veya katılımcı nam ve hesabına katkı payının veya giriş aidatının bir kısmının veya tamamının ödenmiş olması halinde yapılan ödemelerin tamamı hiçbir kesintiye tâbi tutulmaksızın en geç yedi iş günü içinde

ödemeyi yapan taraflara iade edilir. Katılımcı emeklilik sözleşmesi yürürlüğe girmeden önce cayma hakkına sahiptir. Şirket, emeklilik sözleşmesi teklif formunda belirtilmesi kaydıyla cayma halinde belirli bir tutarda kesinti yapmaya yetkilidir. Bu kesinti tutarı katılımcının emeklilik planına dahil olma süreci için öngörülen masraf tutarından fazla olamaz. Emeklilik sözleşmesi teklif formunda kesinti yapılacağına dair bir hükmün yer almadığı ve katılımcı tarafından cayma hakkının kullanıldığı hallerde yapılacak iade birinci fıkrada belirtilen esaslara tâbidir. Katılımcının imzalamış olduğu emeklilik sözleşmesi teklif formunda öngörülen emeklilik planı dışında bir emeklilik planına dahil edildiği hallerde, katılımcı durumu öğrendiği tarihten itibaren on iş günü içinde itirazda bulunabilir. Bu takdirde, şirket itirazın şirkete ulaşmasını takip eden beş iş günü içinde emeklilik planına ilişkin değişikliği yapmak zorundadır. Şirket tarafından durumun tespit edildiği ve katılımcı aleyhine olan hallerde değişiklik derhal yapılır ve varsa olumsuz fark şirket tarafından karşılanır. Katılımcı lehine olan hallerde ise katılımcıya durum bildirir ve katılımcının talep edeceği değişiklik işlemi talebin şirkete ulaşmasını takip eden beş iş günü içinde yapılır (Yön.m.13).

7. Emeklilik Sözleşmesi Taraflarının Hak ve Yükümlülükleri

a) Giriş Aidatı, Yönetim ve Fon İşletim Giderleri Ödeme

Şirket, katılımcının sisteme ilk kez katılması sırasında ve yeni bir bireysel emeklilik hesabı açtırması halinde giriş aidatı talep edebilir (4632 s.K.m.7). Şirket, emeklilik sözleşmesinde belirtilen esaslar dahilinde; katılımcının, bireysel emeklilik sistemine ilk kez katılması sırasında veya yeni bir bireysel emeklilik hesabı açtırması halinde katılımcı veya katılımcının nam ve hesabına hareket eden kişilerden emeklilik sözleşmesi teklif formunun imzalandığı tarihte geçerli olan asgari ücretin aylık tutarını aşmamak kaydıyla alınacak giriş aidatı, katılımcının bireysel emeklilik hesabına yapılan katkı payları üzerinden azami %8 oranını aşmamak kaydıyla yönetim gideri kesintisi, Fon net varlık değeri üzerinden hesaplanan günlük azami yüzbinde on oranında fon işletim gideri kesintisi yapabilir. Şirket, ayrıca emeklilik sözleşmesinde belirtilen esaslar dahilinde; katkı payı ödenmesine ara verilmesi veya yasal bildirimler ve sunulan standart hizmetler dışında emeklilik sözleşmesinde tanımlanmış özel hizmetlerin talep edilmesi halinde katılımcıya bildirimde bulunmak kaydıyla asgari ücretin aylık tutarının azami %25 ini aşmamak kaydıyla kesinti tutarına karşılık gelen fon adetlerinin katılımcının bireysel emeklilik hesaplarındaki fon adetlerinden indirim suretiyle yapılacak yönetim gideri kesintisi, katılımcının katkı paylarını farklı ödeme araçları ile yapması nedeniyle ortaya çıkan giderlerin diğer katılımcılara yansıtılmamasını teminen söz konusu giderlerin karşılanmasına yönelik piyasa rayiçlerini aşmayacak tutar veya oranda katkı payına ek olarak tahsil edilecek yönetim gideri kesintisi yapabilir (Yön.m.27).

Emeklilik sözleşmesi kuruluşu aşamasında azami bir yıllık süre içinde taksitler halinde de alınabilecek olan giriş aidatı, katılımcının bireysel emeklilik sistemine ödediği katkı paylarından ayrı olarak takip edilir. Giriş aidatının miktarı, taksitli veya ertelenmiş olarak alınma koşulları emeklilik planında belirlenir ve uygulanacak esaslar emeklilik sözleşmesi kurulurken katılımcıya bildirilir. Şirketlerin, giriş aidatı, yönetim gideri kesintileri ve fon işletim gideri kesintilerini emeklilik sözleşmesinde açık olarak belirtmesi gerekir. Emeklilik sözleşmelerinde yer alan giriş aidatı, yönetim gideri kesintileri ve fon işletim gideri kesintilerinde değişiklik yapılabilmesi için sözleşmede aksine hüküm bulunmaması ve değişikliğin Hazine Müsteşarlığı tarafından onaylanması şarttır. Bu değişiklik, ilgili katılımcılara en geç on iş günü içinde bildirilir (Yön.m.27).

b) Katkı Payı Ödeme

Katılımcı, emeklilik sözleşmesinde belirtilen esaslar dahilinde, şirket nezdinde açılacak bireysel emeklilik hesabına katkı yapar. Şirket, katılımcının dahil olduğu emeklilik planının yönetim ve fon

işletim giderlerini kapsayacak asgari katkı payı tutarını belirler. Emeklilik planında belirlenmiş olan asgari katkı payının altında ödeme yapılmasına ilişkin esaslar emeklilik sözleşmesinde düzenlenir (Yön.m.14). Şirket, katkı paylarını, şirkete intikalini takip eden en geç ikinci iş gününde yatırıma yönlendirmek zorundadır. Bu yükümlülüğün süresi içerisinde yerine getirilmemesi halinde, katılımcının dahil olacağı fonun son aylık getirisinin iki katı tutarında aylık gecikme cezası uygulanır ve bu tutar katılımcının hesabına ilave edilir (4632.s.K.m.m.5, Yön.m.15/I)). Şirket, katılımcı tarafından veya katılımcı nam ve hesabına katkı payının veya giriş aidatının bir kısmı veya tamamı ödenmesine rağmen katılımcıya ait bilgilerin eksik olduğu, ödenen katkı payların veya giriş aidatının emeklilik planında belirtilen asgari tutarlardan az olduğu veya emeklilik sözleşmesinin kurulmadığı hallerde, katkı payı veya giriş aidatını şirketin belirlediği ve Hazine Müsteşarlığı ile Sermaye Piyasası Kuruluna bildirdiği bir fonda değerlendirir. Katılımcıya ait bilgilerin ve işlemlerin tamamlanmasından sonra katılımcıya ait fondaki birikimler, varsa emeklilik planındaki kesintiler yapıldıktan sonra emeklilik planında belirtilen esaslara göre katılımcıya ait bireysel emeklilik hesaplarına aktarılır (Yön.m.15/II).

c) Katkı Payı Ödemeye Ara Verilmesi

Katılımcı emekliliğe hak kazanmadan önce bireysel emeklilik sistemine katkıda bulunmaya ara verebilir. Emekliliğe hak kazanılması için gereken sürenin hesabında, katılımcının dahil olduğu emeklilik planı kapsamında ara verilen döneme karşılık gelen, işlem tarihindeki asgari katkı payı toplam tutarlarının ödenmesi kaydıyla katkı payı ödemeye ara verilen dönem dikkate alınır (Yön.18) Emeklilik sözleşmesinde hüküm bulunması kaydıyla, katılımcının katkı payı ödemeye ara vermesi halinde Şirket, katılımcıya bildirimde bulunmak kaydıyla asgari ücretin aylık tutarının azami %25 ini aşmamak kaydıyla kesinti tutarına karşılık gelen fon adetlerinin katılımcının bireysel emeklilik hesaplarındaki fon adetlerinden indirim suretiyle yapılacak yönetim gideri kesintisi yapabilir (Yön.m.27). Birikim tutarının yönetim ve fon işletim gider kesintilerini karşılamasının mümkün olmadığı hallerde katılımcıya durum ihbar edilir ve şirketin katılımcıya yapmakla yükümlü olduğu bildirimler durdurulur, hesap pasif hale gelir ve herhangi bir kesinti uygulanmaz. Bu durumda, katılımcının emekliliğe hak kazanabilmesi için katkı payı ödemeye ara verdiği tarihten itibaren hesabın aktif hale dönüştüğü tarihe kadar geçen süreye karşılık gelen işlem tarihinde geçerli ve emeklilik planında belirlenmiş olan asgari katkı payı toplam tutarı ödenir (Yön.m.18).

d) Emekliliğe Hak Kazanmadan Sistemden Ayrılma

Emeklilik sözleşme süresi içinde katılımcı herhangi bir anda veya sürekli işgöremezlik durumunun ortaya çıkması halinde bireysel emeklilik sisteminden birikimlerini alarak çıkabilir. Katılımcının ayrılma talebinde bulunması halinde bireysel emeklilik hesabındaki birikimler emeklilik sözleşmesi hükümlerine göre ödenir. Katılımcının sürekli işgöremezlik hali nedeniyle sistemden ayrılma talebinde bulunabilmesi için katılımcının bağlı olduğu sosyal güvenlik kuruluşu mevzuatına göre sürekli işgöremezlik gelirin hak kazanmış olması gerekir. Katılımcının herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olmaması halinde, sürekli işgöremezlik halinin resmi sağlık müesseseleri tarafından verilecek bir rapor ile tespiti gerekir. Sürekli işgöremezlik nedeniyle sistemden ayrılmaya hak kazanılması Sosyal Sigortalar Kurumunun isteğe bağlı sigortalılar için uyguladığı esaslara tâbidir. Bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerin ödenmesine ilişkin hususlar yapılan emeklilik sözleşmesinde ayrıntılı olarak açıklanır. Katılımcının vefat etmesi halinde ise varsa lehdarı veya kanunî mirasçuları katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin ödenmesini talep edebilir (Yön.m.19).

e) Katkı Payının Birden Fazla Fon Arasında Paylaştırma

Katılımcı, emeklilik sözleşmesinde yer alacak şartlar çerçevesinde, katkı payının aynı şirkete ait birden fazla fon arasında paylaştırılmasına karar verebilir (4632 s.K.m.5, Yön.m.20). Şirket,

katılımcıların katkı paylarının fonlar arasında paylaşılması sırasında ortaya çıkan artık değeri en aza indirmeye yönelik tedbirleri alır. Katılımcının, mevcut emeklilik sözleşmesindeki katkı payı dağılım oranları veya tutarlarını, planda belirlenen sınırlamalar içinde kalacak şekilde yeniden tespit etmesi, emeklilik planının değiştirilmesi olarak kabul edilmez. Katkı payı dağılım oranları veya tutarlarına ilişkin değişiklik yılda azami dört kez yapılabilir. Katılımcının, mevcut emeklilik sözleşmesindeki katkı payı dağılım oranları veya tutarlarını planda belirlenen sınırlamalar içinde kalacak şekilde yeniden tespit etmesine yönelik bildirim, değişiklik tarihinden en az beş iş günü önce şirkete yazılı olarak yapılır. Şirket, katılımcının değişiklik tarihi itibarıyla katkı payı dağılım oranları veya tutarlarına ilişkin değişikliği yapar (Yön.m.20).

f) Emeklilik Planı Değişikliği Yapma

Katılımcı, emeklilik sözleşmesinde belirtilen esaslara göre dahil olduğu emeklilik planını yılda azami dört kez değiştirebilir. Emeklilik planı değişikliğine ilişkin bildirim değişiklik tarihinden en az beş iş günü önce şirketlere yazılı olarak yapılır. Değişiklik talebi uygun bulunan katılımcının değişiklik tarihi itibarıyla yeni emeklilik planına geçişi yapılır. Şirket, katılımcıya değişiklik tarihini takip eden beş iş günü içinde yeni emeklilik sözleşme metnini gönderir. Katılımcının, bir yıl içinde emeklilik planı değişiklik yapma haklarını kullanmaları ise toplamda azami dört kez ile sınırlandırılmıştır (Yön.m.21). Grup emeklilik sözleşmesinin tarafı olan her bir katılımcı aksi kararlaştırılmış olmadıkça bireysel olarak emeklilik planı değişikliği yapma hakkına sahiptir (Yön.m.24).

g) Emeklilik Şirketini Değiştirme

Katılımcı, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin başka bir emeklilik şirketine aktarılmasını talep edebilir (4632 s.m.5, Yön.m.22). Aktarım talebi katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin tamamını kapsar.Yeni emeklilik sözleşmesi katılımcının bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin aktarıldığı tarihte yürürlüğe girer. Yeni emeklilik sözleşmesi için giriş aidatı alınmaz. Aktarım talebi her yeni emeklilik sözleşmesinin yürürlük tarihinden itibaren bir yıl geçmesi kaydıyla yapılır. Bu halde şirket bildirimden itibaren en geç yedi iş günü içerisinde talebi yerine getirmekle ve birikimlerle birlikte bu hesaba ilişkin bilgi ve belgeleri aktarmakla yükümlüdür. Şirket, aktarma yükümlülüğünü yedi iş günü içerisinde yerine getirmese, yedinci iş gününün sonunda ihtara gerek kalmaksızın kendiliğinden mütemerrit hale gelir. Bu halde uygulanacak aylık temerrüt faizi, katılımcının dahil olacağı fonun son aylık getirisinin iki katından aşağı olamaz (4632 s.K.m.5/II).

Katılımcının bir şirketten diğerine birikimlerini aktarımında yeni bir emeklilik sözleşmesi kurulur. Şirket, emeklilik sözleşmesi kurulduktan sonra, katkı payının şirket hesaplarına intikal etmesini takip eden en geç onbeş iş günü içinde hazırlayıp imzaladığı emeklilik sözleşmesi metnini katılımcıya vermekle yükümlüdür. Katılımcının bireysel emeklilik sistemine giriş tarihinden kaynaklanan hakları aktarım yapılan şirkette aynen korunur (Yön.m.22). Grup emeklilik sözleşmesinin tarafı olan her bir katılımcı aksi kararlaştırılmış olmadıkça bireysel olarak emeklilik planı değişikliği ve başka bir şirkete aktarım hakkına sahiptir (Yön.m.24). Bu özleşmelerinde aktarım grup emeklilik sözleşmesinin yürürlük tarihinden itibaren en az bir yıl geçmesi kaydıyla yapılabilir. Aktarım talebi, katkı payı veya giriş aidatının bir kısmını veya tamamını katılımcı nam ve hesabına ödeyen kişi tarafından katılımcının bireysel hakları saklı kalmak kaydıyla, şirkete yazılı olarak yapılır. Grup emeklilik sözleşmelerinde birikimlerin başka bir şirkete aktarımına ilişkin usuller 22 nci madde uyarınca yapılır (Yön.m.23).

8. Emekliliğe Hak Kazanma ve Emeklilik Seçenekleri

Katılımcı sisteme giriş tarihinden itibaren en az on yıl sistemde bulunmak koşulu ile 56 yaşını tamamladıktan sonra emekliliğe hak kazanır. Şirket, emeklilik sözleşmesi gereği emekliliğe hak kazanacağı tarihi en geç bir ay önce katılımcıya bildirir. Sistemde on yıl bulunma koşulu, katılımcının birikimlerini almaksızın ilk emeklilik sözleşmesinin yürürlük tarihinden itibaren bireysel emeklilik

sisteminde on tam yıl kalması kaydıyla on yıl süreyle asgari katkı payı ödemesi veya emeklilik planları dahilinde on yıllık asgari katkı payı ödemesine karşılık gelecek toplu katkı payı tutarını ödemesi halinde yerine gelmiş olur. Katılımcının aynı şirkette veya başka bir şirkette birden fazla emeklilik sözleşmesi aktetmiş olması halinde, katılımcının tüm emeklilik sözleşmelerinden bireysel emekliliğe hak kazanması için en az bir emeklilik sözleşmesinden emekliliğe hak kazanmış olması yeterlidir. Aktarım sonucu düzenlenecek yeni emeklilik sözleşmeleri emekliliğe hak kazanabilmesi için gereken süre bakımından aktarıma esas olan emeklilik sözleşmesinin devamı olarak değerlendirilir (4632 s.K.m.6, Yön.m.25)

Emekliliğe hak kazanan katılımcı, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin bir kısmının veya tamamının defaten ödenmesini ya da yapacağı yıllık gelir sigortası sözleşmesi hükümlerine göre kendisine maaş bağlanmasını talep edebilir. Şirket, katılımcının kısmen veya tamamen ödeme talebini, katılımcının emeklilik sözleşmesi gereği hak sahibi olduğu tarihten itibaren yedi iş günü içinde yerine getirmekle yükümlüdür. Katılımcının birikimlerinin ödenmesini talep etmesi veya hayat sigorta branşı ruhsatını haiz bir emeklilik şirketi veya hayat sigorta şirketi ile yıllık gelir sigortası sözleşmesi yapması halinde, hesabındaki birikimler katılımcının yazılı bildirimini şirkete ulaştığı tarihi takip eden en geç yedi iş günü içinde kendisine ödenir veya ilgili şirkete aktarılır. Emekliliğe hak kazanan katılımcı, birikimlerini almadığı ve emeklilik sözleşmesinde aksine hüküm bulunmadığı hallerde bireysel emeklilik hesabına katkıda bulunmaya devam edebilir (4632 s.K.m.6/I, Yön.m.26).

Yıllık gelir sigortası, toplu veya belirli süreler içinde yapılan katkılara göre sigortalının yaşaması halinde hemen veya belli bir süre sonra başlayan, sigortalıya veya lehdarlarına ömür boyu veya belirli süreler için yapılan düzenli ödemelerdir. Yıllık gelir sigortası sözleşmesine göre belirlenen emeklilik maaşı, aylık, üçer aylık, altı aylık veya yıllık olarak ödenebilir. Yıllık gelir sigortası sözleşmelerinde, yıllık gelir sigortası genel şartları çerçevesinde ilgili şirketin üstlenmiş olduğu rizikonun, tazminat yükümlülüğünün türü ve kapsamının, tarafların hak ve yükümlülüklerinin, ödeme dönemlerinin, sözleşme süresi ve sözleşmeyi sona erdiren hallerin ve ilgili diğer hususların belirtilmesi zorunludur (4632 s.K.m.6/II).

Emeklilik sözleşmesi süresi içerisinde, katılımcının vefat etmesi halinde lehdarı, sürekli iş göremezlik durumunun ortaya çıkması halinde ise katılımcı, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerin kendisine ödenmesini talep edebilir. Katılımcının emekliliğe hak kazanmadan sistemden ayrılma talebinde bulunması halinde ise, bireysel emeklilik hesabındaki birikimler emeklilik sözleşmesi hükümleri çerçevesinde kendisine ödenir. Şirket, bu maddede öngörülen aktarma ve ödeme yükümlülüklerini yedi iş günü içerisinde yerine getirmezse, yedinci iş gününün sonunda ihtara gerek kalmaksızın kendiliğinden mütemerrit hale gelir. Bu halde uygulanacak aylık temerrüt faizi, katılımcının dahil olduğu fonun son aylık getirisinin iki katından aşağı olamaz (4632 s.K.m.6/III,IV).

III. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNE İLİŞKİN VERGİ AVANTAJLARI

Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkındaki 4697 sayılı Kanun¹⁰ bireysel emeklilik sistemine ilişkin bazı vergi avantajları öngörmüştür. Kanun, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun değişik 21 inci maddesinden sonra gelmek üzere "Bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı kazananlar ile bu sistemden vefat, malûliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin % 25'i, Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan diğer sigorta şirketlerinden on yıl süreyle prim ödeyenler ile vefat, malûliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan ödemelerin % 10'u ve tek primli yıllık gelir sigortalarından yapılan ödemeler gelir vergisinden müstesnadır" hükmünü içeren mükerrer 21 inci maddeyi eklemiştir (4697 s.K.m.1).

¹⁰ RG., 10.7.2001, 24458.

4697 sayılı Kanun'un 4.maddesi uyarınca işverenler çalıştırdıkları ücretliler için emeklilik şirketine ödedikleri katkı paylarını ticari kazançlarının hesabında gider olarak kaydedebilirler. Ancak gider kaydedilecek katkı payları tutarı toplamı, katkı paylarının ödendiği ayda elde edilen ücretin %10 unu, yıllık olarak da asgari ücretin yıllık tutarını geçemez. Kanun bireysel emeklilik sistemine 10 yıllık katkı payı ödeyerek emeklilik hakkı kazananlarla, 10 yıl süreyle katkı payı ödemediği ayrılanlar veya ölüm, malüliyet veya tasfiye gibi zorunlu nedenlerle sistem dışına çıkanlara yapılan ödemeleri menkul sermaye iradı olarak kabul etmiş ve bazı esaslar dahilinde gelir vergisine tabi tutmuştur (4697 s.K.m.5,6).

Bireysel Emeklilik Şirketleri ve emeklilik yatırım fonları kuruluş aşamalarından itibaren her türlü işlemlerinde damga vergisinden istisna edilmiştir (4697 s.K.m.11). Yine 4697 sayılı Kanunun Kurumlar Vergisi Kanununda yaptığı değişiklik sonucu emeklilik yatırım fonlarının kazançları hem kurumlar vergisinden ve hem de gelir vergisi stopajından muaf tutulmuşlardır (4697 s.K.m.9).

SONUÇ

4632 sayılı Kanunla Türk Sosyal Güvenlik Sistemine önemli bir kurum daha dahil edilmiştir. Ancak bu Kanunla kurulan bireysel emeklilik sisteminde ekonomik amaçların sosyal amaçlardan daha önde bir yer tuttuğu görülmektedir. Sistemin uygulanmasında Hazine Müsteşarlığının, Müsteşarlığın bağlı olduğu Bakanlığın ve Sermaye Piyasası Kurulunun yetkili kılınması, devlete ve borsaya kaynak sağlama amacının ön planda olduğunu göstermektedir¹¹. Sistemin düşük gelir gruplarına kadar inebilmesi noktasında da soru işaretleri vardır. Zira sistem bu hali ile belirli bir gelir seviyesinin üzerindeki kişilere hitap eder niteliktedir. Gönüllü katılıma dayalı olduğu da düşünülecek olursa sistem sadece üst gelir grubundaki kişilere yönelik özel bir sosyal güvenlik kurumu olarak kalabilir. Sistemin sağlıklı ve iyi bir şekilde işlemesi için bu sakıncaları giderecek yönde düzenlemeler yapılması gereklidir. Örneğin bireysel emeklilik sistemine giren işverenlerin ve sigortalıların sosyal sigorta prim oranlarında yapılacak indirimlerle bu sağlanabilir¹². Katılımcının emeklilik fonlarını ve emeklilik şirketlerini değiştirebilmesine, bu değişiklikler sırasında sahip oldukları hakların korunmasına ilişkin düzenlemeler ise yerinde düzenlemelerdir. Ancak şirket değiştirmelerinde uyulması gereken bir yıllık süre katılımcı sayısında ve fonda istikrarsızlıklara sebebiyet verebilir¹³. Emeklilik yaşının 56 olarak belirlenmesi ve 10 yıllık bekleme süresi öngörülmesi, bireysel emeklilik sistemini orta yaş grubundaki toplum kesimleri için avantajlı hale getirmektedir. Mevcut zorunlu sosyal güvenlik sisteminde öngörülen yaş 58 ve 60 yaş sınırlarının çok daha altında bir sınırın (gerekirse bekleme süresi uzatılarak) belirlenmesi ve kadınlar için erkeklere göre daha az bir yaş sınırı öngörülmesi, hem genç nüfus için ve hem de kamu sosyal güvenlik sistemine soğuk bakan toplum kesimleri için sistemi çok daha cazip kılabilir.

---

¹¹ Bkz. Güzel/Okur, s.571,572.

¹² Bkz.Alper, s.30.

¹³ Bkz. Alper, s.31.